

ikswaarde nog „berg- en dal-“ le structuur van wil verklaren. De con- nand-onziende- zeld zouden be- Jones, van haar n van schatten n hebben ont- „kapitalistische ch droomde, is i werkelijkheid: 1... We hebben nu is het oogen- zullen boeten". hem bekoord, al hij een ver- bijna letterlijk op industriële he geschriften, en ook... bij n het product mes, „ging naar ft. De arbeider Daardoor was achter. Hij kon had geprodu- urpluss evenmin het te belegen loor nog meer laar omdat de ichter was, ont- is werkloosheid ophe, die thans e „catastrophe- vorm.

we vertrouwen die klakkeloos te drukken — eemt, om ze te zijn „plan van Stanley Jones ebrek aan ken- zonomische ter- d trilt al te ge-

Dat de drijfkracht verklaren, waarom overal zegeningen en over het begrip invloeden, die van le economische toe- en de geestelijke Verander de sociale

te leven gekost! eigenlijk al te teens in Vader hij vertelt van grootten nood lende doctoren en. Ze vertelde z wormen werd getrokken, om in vergoelijken, aan een lint- at het verhaal doorsnee-leek voor te stellen,

of booze gees- een groote rol i de Arche tel- ders blijken te t bezeten zijn voor Jezus als wijken en de Blumhardt in

otliebin Dittus w geleden, het euw-Testamen- l ik nu eenigs- van dit meisje val wordt n.l. ende geval van

begaafd meisje werd. Dit was t, in 1838, had ze had over- on urineeren; or den dokter erder had ze „ een „hoo- ge betrok ze met roer een ander aardige inwer- hoorde en zag huis. Toen ze ad Gottliebin: en zegen wat ze direct be- en tijd daarna uiden, als van rwijl Gottliebin en met geweld

makkelijk mede, wanneer primitieve Marxistische geluiden hem bereiken. Dat verhindert hem even- wel niet om den persoon van Marx, en ook diens systeem als geheel genomen, aan te vallen met een scherpte, die alleen door een Werner Sombart wordt geëvenaard.

Een beschouwing als die van Stanley Jones moet wel tot zeer onbillijke oordeelen leiden. Van een Christelijk-Sociale beweging, die — niet het minst in ons land — zulk uitnemend werk heeft verricht in den strijd voor sociale gerechtigheid, heeft hij blijkbaar nooit gehoord. Zij bestaat voor hem niet. Over haar program, over haar geschiedenis, die zooveel schoone momenten kent, spreekt hij met geen woord. Of valt ook die beweging onder het verschrikkelijke oordeel, dat hij durft te geven, zich plaatsende op den rechterstoel van God? Hoort slechts! „We zijn tot God gekomen met een plan voor een nieuw ontwaken, maar op... voor- waarden, die de verhoudingen op sociaal en maatschappelijk terrein onveranderd zouden laten. En God heeft ons plan niet aanvaard.“ We hebben tevergeefs gesmeekt om een wereld-revival, het is niet gekomen. Wanneer het wel gekomen was, op onze voorwaarden, dan zou dat een catastrofe hebben beteekend, want dan zouden onrechtvaardige verhoudingen hierdoor een gods- dienstige sanctie gekregen hebben. Dus⁵⁾ (!) houdt God zich schuil... Het is den Heer niet „aange- naam“... Hoe kan God Zijn zegen geven⁶⁾ op een Christelijke beweging, die gaat in de rich- ting van de moddersloot der particuliere winst, sociale slavernij en walgelijke (!) ongelijkheid? Hij wacht⁶⁾ tot wij zullen gaan in de richting van het vrijlaten der slaven van elke soort...“

Wie zijn die „we“, op welk „plan“, welke „Chr. beweging“, heeft Stanley Jones hier het oog? Het is alles even vaag en dus onrechtvaardig. Hier slaat hij liefdeloos in den blinde met een scherp- gees en... velen van zijn bewonderaars juichen hem daarbij toe

Neen, we kunnen Stanley Jones niet volgen op den weg, dien hij ons thans wil wijzen. De be- zwaren zijn te groot, met hem bereiken we het doel niet — integendeel. De breede uitleg, die hij geeft aan de toespraak van Jezus in de synagoge

heriditeit en laai (!) het individu of de groep daarop reageeren en bij beiden zult ge een totale ommekeer kunnen waarnemen... We kunnen voor de menscheid elke sociale heriditeit scheppen, die we zelf willen... stel u eens voor, dat wij op groote schaal een nieuwe sociale erfelijkheid scheppen en stel dat op groote schaal de menscheid daar op reageert, dan konden we, in een korte spanne tijds, een nieuwe menscheid scheppen... (wij cursiveren). Commentaar is overbodig.

6) Wij spatieeren.

over elkaar gelegd werden; ze zag dan gestalten in de kamer en lichtjes. In den herfst van 1841 deelde ze deze dingen mee aan haar predikant Johann Christoph Blumhardt, die van 1838 tot 1852 de ge- meente van Moettlingen gediend heeft. Deze was aanvankelijk weinig geneigd er veel aandacht aan te schenken. In 1842 kreeg ze „Gesichtsrose“, ver- moedelijk dus erysipelas, waarvan ze onder dok- tersbehandeling genas. In April 1842 werd Blum- hardt er weer bij gehaald en werd hij ook meer uitvoerig ingewijd in de spookgeschiedenissen. In dien tijd „zag“ Gottliebin dikwijls een twee jaar tevoren gestorven vrouw uit het dorp, met een dood kind op de armen, terwijl ze die vrouw „hoorde“ zeggen: „Ik wil met rust gelaten wor- den“, of „Geef mij papier, dan kom ik niet terug“. Ze vroeg toen aan Blumhardt, wat ze die vrouw „antwoorden“ zou. Maar deze vertrouwde de zaak nog niet erg, en adviseerde om zich maar in het geheel niet met die „gestalte“ in te laten, vooral omdat men nooit kon weten, „hoeveel zelfbedrog erbij was“.

Het gespook in huis werd echter allengs erger en zelfs vond men na zoo'n spookhistorie vreemde voorwerpen op den vloer liggen, als stukjes beroet papier, een doosje met krijt, zout, en ook botjes. Bij onderzoek bleken dit deelen van een vogelge- raamte te zijn. Haar arts, Dr Späth uit Merklingen, zou óók eens een nacht in huis gebleven zijn, en wat hij hoorde, zou ook zijn verwachtingen overtroffen hebben. Het werd intusschen steeds erger met het kloppen, slaan en nog andere ge- luiden, die hoofdzakelijk van onder het bed van Gottliebin schenen te komen! Op een zekeren dag, toen ze uit de kerk kwam, viel Gottliebin weer flauw, maar was daarbij geheel „stijf“. Die „flauwte“ duurde een half uur en toen vertelde ze, dat ze die flauwte gekregen had, nadat ze weer die gestorven vrouw had „gezien“.

In het begin van 1844 echter hield het gestommel op. Blumhardt bezocht haar toen geregeld. De „flauwtes“ kwamen echter drukker op elkaar. „Er zweefde haar dan iets voor oogen, waardoor ze stijf werd“, vertelde ze zelf. Als Blumhardt dan met haar ging bidden, werd ze bewusteloos, dan begon haar gehele lichaam te beven, ze zwaaide met armen en beenen, boog het hoofd opzij en soms ging haar lichaam in een boog hoog naar boven slaan! Het schuim liep haar uit den mond. Zoo lag ze soms eenige uren; dan ontwaakte ze plotseling, richtte zich op en dronk wat water; „en men zou het nauwelijks gelooven, dat dat dan diezelfde persoon was“.

Toen zag Blumhardt duidelijk, dat hier iets dui-

te Nazareth (Luc. 4), waarin het heele program van het „Koninkrijk Gods“ zou besloten liggen, is voor ons lang niet altijd aanvaardbaar. De tegen- stelling: „materialistisch, atheïstisch communisme — Koninkrijk Gods op aarde“, kan in den door hem gegeven vorm onmogelijk worden overge- nomen. Terecht is in een recensie⁷⁾ gezegd: „Jezus heeft niet alle blinden in Israël genezen, hoewel dat zeker in Zijn macht zou zijn geweest. Daarom is het zeer gevaarlijk, van een programma van sociale bevrijding en gelijkheid te spreken, dat hier op aarde moet worden vervuld. Het Ko- ninkrijk Gods op aarde is voor ons besef het einde, de bekroning van Gods werk in deze wereld en niet een toestand, die we moeten in- stellen...“

We hopen later gelegenheid te hebben om op enkele principiële kwesties nader in te gaan; wel- licht kan dat geschieden bij een behandeling van eenige moderne religieus-socialistische stroomingen.

Een sterk antithetische houding tegenover een boek als dat van Stanley Jones kan ongetwijfeld gevaren met zich mede brengen. Wij mogen ons nooit tevreden stellen met het-alleen-maar-afwijzen van zijn beschouwingen over het „sociale vraag- stuk“, er is zooveel in het sociaal-economische leven dat om een oplossing roept en dat daarvoor de krachten van de belijders van Christus drin- gend noodig heeft. Vooral in dezen tijd, nu bijna overal de massa geestdriftig wordt gemaakt voor een „program van socialen opbouw“. Bij den op- bouw van een „waarlijk christelijke maatschappij- vorm“ komt het in de eerste plaats aan op het fundament. Mogen anderen uitroepen, dat „de tijd van het werken met vrome resoluties voorbij is“, dat de „Nederlandsche Christenen noodig uit hun zoeten dommel moeten worden wakker geschud“ en dat daarvoor het boek van Stanley Jones zoo bij uitstek geschikt is, omdat het een „appèl is aan het christelijk geweten, zoo scherp, dat er moeilijk aan te ontkomen valt“, wij zien dit boek als een waarschuwing, dat zonder een deugdelijk fundament, en ook zonder een grondige studie van de tegenwoordige sociaal-economische verhoudin- gen, een Christelijk-sociale actie mislukken moet. „Moge meer en meer de gedachte doordringen“, schreef Prof. Schilder in het vorige nummer, „dat de rechte handhaving der belijdenis op theologisch gebied ook voor het politieke leven bevorderlijk is, omdat wat tegenwoordig uit den theologischen hoek komt, direct ingrijpt op politieke en sociale

7) Dr Ir van Beusekom, „Woord en Geest“, 20 Sept. (Wij spatieeren.)

velsch mee in het spel was! Bij den volgende aanval, die ze dan ook kreeg, greep hij haar bij de handen krachtig vast, vouwde ze met geweld tot bidden en riep haar hard in het oor: „Vouw uw handen en bid: Heere Jezus, help mij. We hebben lang genoeg gezien, wat de duivel doet, we willen nu ook zien, wat Gij, Heere Jezus, kunt“. Na eenige oogenblikken ontwaakte ze, en sprak de geboden woorden na (die ze dus in haar „bewusteloosheid“ gehoord moet hebben!) en alle krampen hielden op, tot groote verwondering der aanwezigen!

We willen deze geschiedenis hier even onder- breken en vragen: is er nu voor ons nog een dwingende reden, bij het licht dat we nu hebben over dergelijke ziekte-toestanden, om evenals Blum- hardt aan te nemen, dat hier een duivel of andere booze geest in het spel moet zijn?

Ik meen van neen. We moeten natuurlijk voor- zichtig zijn in het beoordeelen van ziektegevallen, die we zelf niet gezien hebben; maar we kunnen nu toch wel zooveel zeggen, dat hier nog geen be- wijis geleverd is voor een ingevaren duivel; in- tegendeel we kunnen deze symptomen gevoegelijk beschouwen als van hysterischen aard. We zeggen hiermee niet, dat Gottliebin Dittus een „hysterica“ was; deze diagnose stellen we niet meer; Bumke heeft terecht gezegd: „Er was eens een ziekte: hysteric, ze is nu verdwenen“. Bonhoeffer heeft n.l. onderscheiden tusschen de hysterische reactie, het hysterische karakter en de losse hysterische symptomen. Deze laatste zijn niet onlosmakelijk verbonden aan de voorgaande, integendeel, ze kunnen ook voorkomen bij andere psychosen, ja elk mensch, althans elke psychopathische mensch is in staat ze te vertoonen.⁸⁵⁾ Deze symptomen be- staan bij voorkeur uit b.v. verlammingen van lide- maten, contracturen van spieren, hysterische blind- heid, ongevoeligheid voor aanraken, steken, brand- den enz., flauw vallen; bekend is vooral ook het groote hysterische access, waarbij de patiënt flauw valt, met armen en beenen zwaait en soms de romp tot een halven cirkel kromt, zoodat de patiënt al- leen met de schouders en de hielen op den grond steunt.

We beginnen dan bij die „nierziekte“ in 1838. Hierna kon ze niet meer urineeren zonder instru- ment. Hoe vanzelfsprekend een leek mogelijk zoo- iets ook moge vinden, na een nier-ziekte, het is iets wat absoluut zijn verklaring niet in die nier- ziekte vindt; evenmin als die „verkorte voet“ en die „hooze zijde“. Als hysterische symptomen zijn ze echter niets bijzonders. Urineretentie is zelfs zeer bekend⁸⁶⁾ en die „verkorte voet“ en die hooze

actie, en dus of bouwt, of breekt, ook op dit terrein.”

Inderdaad, of bouwt of breekt, of bevordert of tegenwerkt!

Aan dien eisch moet het boek van Stanley Jones worden getoetst.

A.

B. t. B.

Oliver Cromwell. 7)

III. (Slot.)

De dictator.

Hoe heeft Cromwell van zijn dictatoriale machi gebruik gemaakt? Wanneer men zich tot de uiter- lijke gebeurtenissen bepaalt, is het antwoord op die vraag niet moeilijk. Hij heeft, voorzooover hem dat althans mogelijk was, in het binnenland de rust hersteld, en tegenover het buitenland een krach- tige en succesrijke politiek gevoerd. Maar van meer belang is voor ons de vraag, welk karakter Cromwells dictatuur heeft gehad, en welke op- vattingen hij heeft gekoesterd omtrent zijn taak. En dan wordt het lastiger om tot een juist oordeel te komen. Vooral ook, omdat zich daarbij op het eerste gezicht een aantal schijnbaar onoplosbare tegenstrijdigheden voordoen. Want de man, die zoo vastberaden de tyrannie der Stuarts had be- kampt, heeft zelf als dictator zijn tegenstanders onder zwaren druk gehouden. De kampioen voor godsdienstige en staatkundige vrijheid heeft, een- maal in het bezit van de macht, aan anderen die vrijheid onthouden. Terwijl hij steeds weer zich beriep op den bijbel, is zijn regeerbeleid veeleer hard en streng geweest, dan een toonbeeld van christelijke liefde en verdraagzaamheid.

Op zeer verschillende wijzen heeft men getracht deze tegenstrijdigheden te verklaren. Voor zijn felste tegenstanders was de zaak volkomen duide- lijk. De aanhangers van het verdreven vorstenhuis konden hem niet anders zien dan als een geweten- loozen oproerling, ja zelfs noemden zij hem in volen ernst den antichrist of den baarlijken duivel. Vondel, die als Hollander en als Rooms-Katholiek twee redenen voor één had om op Cromwell

1) Vrijwel ongewijzigde tekst van een radio-lezing, voor de N.C.R.V., gehouden.

zijde" kunnen zeer gevoegelijk geweten worden aan hysterische spiercontracturen. Het „zien“ van gestalten en het „hooren“ van stemmen, enz. is een typische beschrijving van gezichts- en gehoors- hallucinaties, die ook een zeer geliefd onderdeel der hysterische symptomen vormen. Maar zult ge zeggen, dat gespook in huis, dat gestommel enz. werd toch ook door de huisgenooten gehoord, zelfs door den dokter. Allereerst blijkt uit het ver- dere verhaal dat die zusters en broer van Gott- liebin ook niet geheel vrij waren van dergelijke symptomen, maar dit vormt nog geen verklaring hiervoor, dat de dokter het lawaai óók gehoord had. We zullen de plank wel niet ver misslaan, als we aannemen, dat Gottliebin zelf die geluiden veroorzaakt heeft. Het doet al vreemd aan, dat al die geluiden vanonder haar bed schijnen te komen. Hoe zij die geluiden dan veroorzaakt heeft? en die beroete papiertjes en vogelbotjes op den vloer ge- kregen heeft? Dit is niet te zeggen. Dergelijke pa- tiënten gebruiken daartoe dikwijls de meest ge- raffineerde tactieken en zelfs bij opname in een kliniek kan het nog buitengewoon moeilijk zijn en soms weken van controle vereischen om zoo'n patiënt te ontmaskeren! Ten slotte zien we ook flauwtes optreden, die echter door emoties op- gewekt worden (n.l. het zien van die gestorven vrouw); het zijn dan ook geen gewone flauwtes, waarbij de patiënt volkomen slap is, neen hier is de patiënt stijf, en soms zwaait ze met armen en beenen, werpt het hoofd opzij, ja een keer vinden we ook beschreven het groot hysterisch acces, waarbij het lichaam de z.g.n. „arc de cercle“ vormt, d.i. alleen maar meer met schouders en hielen op den grond steunt. Op het „hoogtepunt“ van het groot hysterisch acces is de bewusteloosheid meestal volkomen; al spoedig wordt echter weer eenig contact met de patiënten mogelijk en rea- geeren ze op aanspreken. Bij de lichtere accessen, de „crises nerveux“ weten ze soms precies alles, wat er in den tusschentijd gebeurd is! Het geeste- lijk contact met de patiënte tegen het eind van een „aanval“ zien we ook hier: Gottliebin heeft het gebed verstaan en weet het na te prevelen.

I.

P. JASPERSE.

85) F. Zündel: Johann Christoph Blumhardt, pg. 171.
86) G. Jelgersma: Leerboek d. Psychiatrie, 2e dr., pg. 310.
87) Vader Stanger en zijn reddingsark, pg. 62.
88) Dr W. A. Plug: Moettlingen, pg. 25.
89) Dr Ernst Braun: Klin. Wochenschr. 1928, No. 21, pg. 970.
90) G. Jelgersma: Leerboek d. Psychiatrie, 2de dr., pg. 250.